

Expert meeting Mondiale Bestaanszekerheid 10 november 2009

Mondiale Instellingen

Piet Terhal

De transitie (beoogd in de Verklaring van Tilburg) vergt krachtig mondiaal bestuur. Dat ontbreekt thans, maar de huidige crisis is een teken te meer dat er internationaal orde op zaken moet worden gesteld. Dat kan aanleiding zijn om meer fundamenteeler over de wereldeconomie na te denken en voorstellen te ontwikkelen. Voor zover er door bestaande instituties, landen, personen een richting bepaald wordt, ontwikkelt de wereldeconomie zich op een scheve en chaotische wijze. Er zijn bestuurlijk gezien drie grote problemen:

- a) De dienst wordt teveel uitgemaakt door economische machtsconcentraties, die in een neoliberal politiek klimaat alle kans krijgen. Zogenaamd “vrije markten” geven aan deze belangen de sturing van de economie in handen tot schade voor fundamentele waarden en algemene belangen op lange termijn, waarvoor deze markten “blind” zijn.
- b) Rijke staten gebruiken hun dominantie door arme landen hun wil op te leggen. Er is geen “level playing field”.
- c) De zwakke publieke bovennationale besluitvorming die er is, wordt volstrekt onvoldoende democratisch gelegitimeerd.

Hoe nu toe te werken naar een beter mondiaal economisch bestuur ? Vier punten:

Primaat van de politiek

De sleutel voor een beter stelsel ligt in handen van politici. Een multilateraal onderhandelingsproces is noodzakelijk, waarin ALLE staten van de wereld betrokken zijn. Inzet is datgene wat Joseph Stiglitz “Eerlijke Globalisering” heeft genoemd. Staten moeten overeenkomen het algemeen belang niet op te offeren aan nationale belangen. Een cruciaal onderscheid moet gemaakt worden tussen conflicten van nationale belangen, die op korte termijn onverzoenlijk lijken, en nationale belangen, die op langere termijn naar elkaar convergeren en elkaar versterken. Rijke landen moeten stoppen om belangenconflicten (met name met arme landen) door macht te beslechten. Twee betrekkelijk recente ontwikkelingen kunnen dat wellicht mogelijk maken. Arme landen krijgen meer macht. Er is duidelijk een geopolitieke verschuiving gaande. En ten tweede zowel de klimaat- als de kredietcrisis laten een onherroepelijke lotsverbondenheid van de mensheid zien. Wat willen we met deze aarde, waar wil de mensheid naar toe ? Politici ontdekken het risico van een groeiende chaos en het

perspectief van “verlicht eigenbelang”. En dat een duurzaam leefbare aarde er niet komt zonder gezamenlijk op te bouwen publieke sturingsmacht, mede belichaamd wordt in hervormde en nieuwe mondiale instituties, onder auspiciën van de Verenigde Naties.

Kaders voor “duurzame” markten en “duurzame” ondernemingen

Vergeleken met de vele beslissingen die mensen op nationaal en lokaal niveau nemen zullen de beslissingen van mondiale instituties in aantal uiterst gering zijn. Echter zij zijn wel kaderbepalend voor de vrijheden, waarover nationale overheden en particulieren kunnen beschikken. Die vrijheden dienen getoetst te worden aan het algemeen belang: een duurzaam leefbare aarde. Om daartoe te komen zijn twee zaken van cruciaal belang

- (a) Sociale en ecologische kosten dienen in marktprijzen tot uitdrukking te komen;
- (b) Concretisering van “duurzame leefbaarheid” wordt naar landen gedifferentieerd.

Nationale overheden en maatschappelijke bewegingen moeten nauw samenwerken. Mondiale instellingen, zoals de WTO, dienen zo hervormd te worden, dat het proces van internalisering van ecologische en sociale kosten wordt ondersteund.

Naar een World Treasury

Voor economisch wereldbestuur moet men leren van de instellingen, waarover een goed geregeerd land beschikt. Dat zijn een centrale bank voor het geldwezen, banken voor investeringen, en een ministerie van financiën voor de lopende uitgaven. Naast een hervormde Wereldbank en IMF (een nieuwe wereldreserve valuta) moet er daarom een Wereldschatkist komen, waaruit de grote investeringen kunnen worden gedaan in armoedebestrijding, onderzoek, klimaatbeheersing en –aanpassing etc., gedeeltelijk gedekt door nieuwe internationale belastingen (een wereldwerkgelegenheidsplan gericht op een duurzaam leefbare aarde). Stiglitz heeft een nieuw wereldgeldstelsel voorgesteld waarin een World Treasury zit opgesloten.

Democratische legitimering en actie van onderop

Uiteindelijk zullen mondiale instellingen moeten rusten op de waarden- gemeenschap die is aangegeven in de documenten en beginselen van de VN. Overheden en mondiale instellingen moeten zich voortdurend daaromtrent voor het forum van de wereld- publieke opinie verantwoorden. Dat vergt krachtige actie vanuit de (inter)nationale bewegingen. Punten zijn bijvoorbeeld de vertegenwoordiging van arme landen in het IMF, de Wereld Bank etc, hun onderhandelingspositie, grotere openheid, versterking van de macht van parlementen,

mogelijkheden om de rechter in te schakelen, bijv. op basis van mensenrechtenverdragen
juridische procedures te beginnen, ook waar het de sociaal-economische rechten betreft.